

HOE BETROUWBAAR ZIJN DE NOTITIES VAN JAN-BAPTIST LYBAERT OVER DE GENTSE KUNSTENAARS?

In het laatste kwart van de 19e eeuw schreef Jan Baptiste Lybaert (1808-1889), vader van de Gentse kunstschilder Theophiel Lybaert (1848-1927), zijn herinneringen neer aan een veertigtal Gentse kunstenaars die hij in zijn jeugd aan de Academie had gekend.

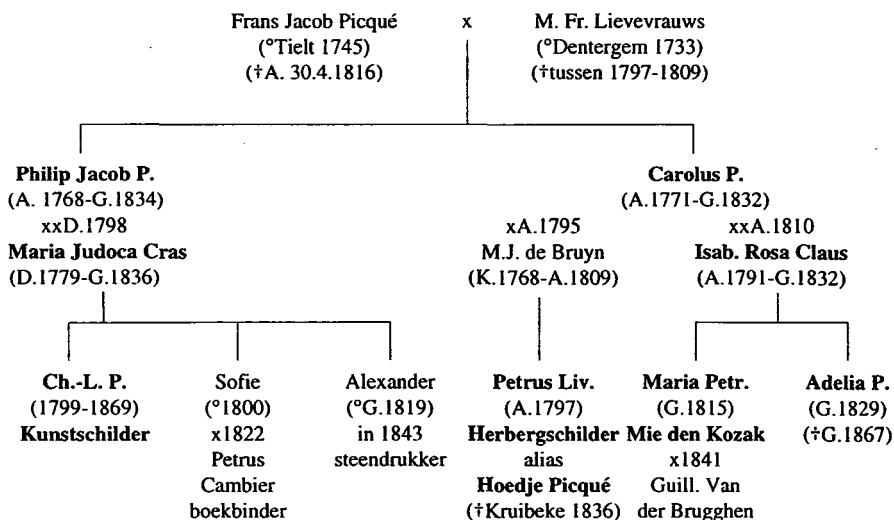
Het schriftje, waarin hij zijn notities neerpende, bevindt zich in de Gentse Universiteitsbibliotheek. De eer van de ontdekking ervan en de integrale tekstpublicatie in "Ghendtsche Tydinghen" van november 1998 (1) komt toe aan Daniël Van Ryssel, lic. hist., die hiermee een goede dienst bewees aan kunsthistorici die de Gentse schilderkunst van de vroege 19e eeuw zouden willen bestuderen.

De inhoud van Lybaerts notities is zeker origineel, heel gevarieerd en boeiend. Ze bevatten heel wat tot nog toe onbekend gebleven informatie. Dat vader Lybaert een schabouwelijk taaltje schrijft, dat wemelt van spel- en andere taalfouten en dat soms een nogal wankel zinsbouw vertoont, doet hier weinig terzake. Belangrijker lijkt ons de vraag, of en in hoeverre zijn waardevolle informatie ook juist en dus betrouwbaar is. Onder de besproken kunstenaars zochten we dus naar een typevoorbeeld waarvan de meegedeelde gegevens op een verantwoorde manier aan een stevige interne tekstkritiek getoetst konden worden.

Voor dit kritisch onderzoek kozen we de (relatief korte) tekst over de Deinse schilder **Charles Louis Picqué** (1799-1869) en over zijn schilderende neef "Hoedje Picqué" (1797-1836). De tekst, in de originele versie, staat in het vermelde nummer van Ghendtsche Tydinghen te lezen op blz. 294-295, met de afbeelding van een illustratief tekstfragment op blz. 301.

Met het oog op een betere leesbaarheid van het te bespreken tekstfragment brengen wij hier Lybaerts tekst in onze eigen omzetting in hedendaags Nederlands, waarbij we uiteraard aan de inhoud zelf niets wijzigen. Wie onze omzetting wil vergelijken met de originele tekst, hoeft er maar de tekstversie van Ghendtsche Tydinghen naast te leggen...

Vooraf nog dit. Er worden in de tekst enkele familieleden van onze schilder Charles-Louis Picqué vermeld. Zonder een stukje "stamboom" (2) is het voor een buitenstaander nogal moeilijk om te volgen. In het schema op volgende bladzijde zijn alle in de tekst vermelde personen **vetjes** gedrukt. (P. staat uiteraard voor Picqué, A. voor Aarsele, D. voor Deinze, K. voor Kanegem en G. voor Gent).

Ziehier dan wat Jan-Baptist Lybaert over de beide "schilderende" Picqués en hun naaste verwanten weet mee te delen.

"Picqué was geboortig van Petegem bij Deinze (3), waar zijn vader bode (4) was, of "commissies" deed op Gent, Deinze en omliggende. Daar zijn broer (5) reeds met zijn huisgezin in Gent was komen wonen op de Oude Vest (6), waar al zijn kinderen op de fabriek werkten - behalve één zoon die schilder wilde worden - besloot de bode ook naar Gent te komen wonen (7) en hij vestigde zich op het Gravenkasteel (8). Daar kreeg hij de naam van "zereloper", omdat hij altijd al van 's morgens vroeg te been was, beladen met pakken voor Deinze en omliggende. Zijn kinderen zond hij allemaal naar de fabriek (9), maar zijn oudste zoon (10) werd boekdrukker bij den heer Poorter (*sic*) in de Koestraat (11). De tweede zoon wilde ook schilder worden zoals zijn neef (12). Daarom verkreeg men voor hem een plaats op de Academie (13). En overdag volgde hij de teken- en schilderlessen bij de heer Sloedens (14), waar hij een zodanig grote vooruitgang maakte, dat de heer Sloedens aan zijn vriend Paelinck (15) vroeg, de jonge Picqué onder zijn bescherming te willen nemen. Deze woonde dan ook de lessen van Paelinck bij. Maar daar hij in de woonst van zijn ouders geen behoorlijke plaats vond om te werken, kreeg hij de toelating om in het stadsmuseum (16) te werken. Daar heeft hij verscheidene portretten (17) gemaakt. Ook "Hebe met de arend" (18), waarmee hij de prijs behaalde (19), heeft hij in het museum geschilderd. En wanneer hij een opdracht voor een schilderij kreeg, zoals die van de "Barmhartige Samaritaan" voor de kerk van Astene bij Deinze (20), schilderde hij die in het museum. Het portret van de Graaf d'Alcantara (21), als kolonel van de Burgerwacht, ten voeten uit, schilderde

hij bij de Graaf de Bueren in de Keizer Karelstraat (22). En hierdoor kwam het dat hij bijna geen vaste woonplaats had, maar overal heen trok waar men hem werk in opdracht gaf en daar (ter plaatse) zijn opdracht uitvoerde. Daardoor zijn z'n nabestaanden (23) verplicht geweest, overal opzoekingen te doen om te vinden waar nog iets was dat hen toebehoorde.

Dan was er zijn neef, het "Hoedje Picqué" zoals men hem noemde, omdat hij - of hij nu werkte of niet - altijd zijn hoge hoed en zijn zwart rokkostuum ("abit") droeg, waarvan men op de duur geen kleur meer kon onderscheiden, daar hij er zijn borstels en penselen aan afveegde om ze niet te moeten uitwassen. Deze slordige jongen heeft nooit het talent van zijn neef bereikt en is altijd een middelmatige herbergschilder gebleven, die de taferelen van de liedjeszangers schilderde. Nadat zijn ouders van de cholera gestorven waren (24) en hij zonder geld en nog altijd met zijn gekleurde hoed en zijn stijf harlekijnpak naar huis kwam, smet zijn zuster, Mie den Kozak (25), hem op straat. Zij was vroeger een mooi meisje geweest en had voor haar neef in het museum geposeerd voor zijn schilderij "Hebe" (26). Zij beroemde zich erop dat haar klomp aan de "Vrijboom" (27) hing, met het bloed van Voortman geverfd. Naderhand heb ik een hele tijd van Hoedje Picqué niets meer gehoord, totdat zijn jongste zuster Adèle (28) mij gezegd heeft dat ze vernomen hadden dat hij op een morgen in een schuur in Lochristi (29) dood aangetroffen was."

Tot zover de notities van J.-B. Lybaert. Hij weet over Picqué enkele tot nog toe onbekende wetenswaardigheden mee te delen, waaruit het belang van zijn tekst (hoe anekdotisch ook) moge blijken. Als Lybaerts informatie juist is, waren drie feiten belangrijk voor Picqués vorming als schilder:

1° Hij zou voor het schilderen gekozen hebben naar het voorbeeld van zijn (twee jaar oudere) neef Petrus Livinus ("Hoedje Picqué") wiens ouders met hun gezin in 1813 naar Gent waren gekomen. Deze omstandigheid kan uiteraard meegespeeld hebben bij de beslissing van Charles Louis Picqué om zelf ook schilder te worden. Maar dit neemt niet weg dat de invloed van zijn moederlijke oom, de Deinse schilder Pieter Cras, daarbij nog veel sterker zal geweest zijn. Bij deze oom, die in die jaren zelfs aan de Gentse Salons deelnam, bleef Charles Picqué tot ca. 1818 op de Markt in Deinze inwonen, ook nadat zijn eigen ouders in 1814 eveneens naar Gent waren vertrokken (30).

2° Picqué kreeg in Gent eerst een schildersopleiding van de (voorts totaal onbekend gebleven!) schilder Constantin Sloedens, op wiens aandringen hij dan leerling kon worden bij de beroemde meester Jozef Paelinck (° 1781) uit Oostakker.

3° De jonge Picqué heeft, bij gebrek aan een eigen atelier, een tijdlang mogen werken in het "stadsmuseum". Het ware verder te onderzoeken of dit een al-

leenstaand en uitzonderlijk feit was, dan wel of dit vaker voorkwam (en onder welke voorwaarden).

Sommige Lybaert-gegevens vragen eveneens verder onderzoek. Hij deelt b.v. mee dat Picqué een schilderij "den goeden Samaritan" (*sic*) zou geschilderd hebben voor de kerk van Astene. Dit is een nieuw gegeven. Een Picqué-schilderij is daar evenwel niet bekend. Heeft Lybaert zich vergist? Of is er verwarring met een ander, wél in de kerk aanwezig schilderij, nl. "Jezus en de Samaritaanse vrouw" (31)? Dit doek was nochtans van zijn jaargenoot Felix Heyndrickx!

Nog andere Lybaert-gegevens zijn eerder van anekdotische aard, hetgeen toch niet belet dat het b.v. leuk is te weten dat Picqué zijn "Hebe" (1826) zou geschilderd hebben met zijn mooi nichtje Marie (Mie den Kozak!) als poserend model. In 1826 was het meisje (geboren in december 1815) evenwel amper 11 jaar oud, een beetje jong misschien als we zien welke volrijpe vrouw Picqué op het doek heeft geborsteld. Of heeft de schilder alleen maar de gelaatstrekken ontleend aan het pril, onschuldig meisjesgezicht van zijn mooie jonge nichtje? Datzelfde nichtje moet zich dan later (1831) wel ontpopt hebben als een felle kampioene in de prille sociale ontvoogdingsstrijd van de Gentse arbeiders en daarbij in botsing gekomen zijn met de bekende katoenfabrikant Voortman... Even anekdotisch uiteraard zijn de meeste gegevens over "Hoedje Picqué", die maar een "herbergschilder" was die (ook) voor liedjeszangers werkte. We blijven bij die alleszins kleurrijke Gentse figuur niet staan, maar moeten er wel op wijzen dat zijn (allicht vagabondeske?) dood hem niet in een schuur in Lochristi verraste maar wel een eind verder van Gent weg, nl. op een boerderij in Krubeke aan de Schelde.

Weer andere Lybaert-notities over de Picqué-familie vergen alleszins zekere correcties. Dat Picqués vader "bodschaper was (die) kommissien dede op Gend, Dijnze en omliggende" lijkt toch minder waarschijnlijk. Verwarde Lybaert misschien met het feit dat Picqués moeder - Maria Judoca Cras - stamde uit de familie van de Deinse *stadsbodes*: zowel haar grootvader Judocus als haar vader Joannes Ferdinandus Cras hadden die functie in Deinse stadsdienst. Zover we weten was Picqués vader een kleermaker (als zodanig wordt hij vermeld in de Gentse bevolkingsregisters tot 1832) en zijn moeder was naaister ("couturière" volgens de telling van 1812-1814). Dat hij zich misschien wel haastig repte om de bestelde kleren naar de klanten te brengen, maakt hem daarom nog niet tot een "boodschapper", zoals Lybaert hem kwalificeert.

Ook schrijft Lybaert dat de "*oudste* zoon" van vader Picqué niet naar de fabriek ging, maar boekdrukker werd. De oudste zoon was echter niemand anders dan

de kunstschilder Charles Picqué (°Deinze 1799) zelf; de tweede oudste zoon was Pierre Ferdinand (Gent 1804 - Lesquin/Fr. 1871), en die werd wel degelijk fabrieksarbeider. Het was daarentegen de *jongste* zoon in het gezin Picqué, nl. Alexander (Gent 1819-1912), die steendrukker werd. En een zuster van Charles, nl. Sophie (°Deinze 1800) trouwde in 1822 met Petrus Jos. Cambier, die een boekbinder was. Heeft Lybaert hier en daar sommige (op zich juiste) familiegegevens onderling verward? Maar wie zou hem dat kwalijk kunnen nemen?

Dit dus tot besluit. Jan-Baptist Lybaert is een rijke bron van informatie over een aantal schilders, die honderdvijftig jaar geleden in Gent actief waren. Over de familie Picqué brengt hij veel nieuwe, tot nog toe onbekende gegevens aan, sommige waardevol op zichzelf, andere dan weer in hoofdzaak anekdotisch. Een kritisch onderzoek van zijn Picqué-tekst heeft m.i. wel aangetoond, dat vele gegevens inderdaad juist zijn, maar dat men de auteur niet altijd op zijn woord (of dat van zijn informanten) mag geloven. De juistheid van zijn informatie moet zoveel mogelijk via andere bronnen nagegaan en geconfirmeerd worden.

Lybaerts notities vormen dus wel degelijk, onder enig voorbehoud, een bruikbare bron.

NOTEN

1. Univ. Bibl. Gent, Hs. III, 16 (Documentatie Frédéric de Smet), Doos 40. Integrale publicatie van de volledige Lybaert-tekst, met toelichting door D. Van Ryssel, in *Ghendtsche Tydinghen*, jrg. 27 nr. 6 (15.11.1998), blz. 281-310. De Picqué-tekst is daar te vinden op blz. 294-295.
2. Zie P. HUYS, Kwartierstaat Charles Louis Picqué, in: *Vlaamse Stam*, 29/2 (febr. 1993), blz. 57-66, alsook IDEM, *Kunstschilder Charles Picqué* (Deinze, K.O.K., 1993), blz. 149 en genealogische tabellen in bijlage.
3. Op 2 messidor jaar VII (= 20 juni 1799) werd de schilder Picqué niet in Petegem maar in Deinze geboren, in de ouderlijke woonst op de Markt (zie geboorteakte Deinze, jaar VII, 209: "que Marie Jossine Cras, son épouse légitime, est accouchée le jourd'hui, deux messidor, à deux heures de la nuit, dans sa maison Section des Marchés, d'un enfant mâle... (au) prenom de Charles Louis"). Blijkens de bevolkingstelling van het jaar IV (1796) woonde het gezin Picqué (sinds 1791) vlakbij de Leiebrug rechtover de O.-L.-Vrouwewerk ("Prez l'Eglise"). Zie G. DEMUYNCK, *De volkstelling van het jaar IV* (Deinze, VVF, 1992), nrs. 39-42; het gezin bestond toen uit Philippe Jacques Picqué, 30 j., kleermaker; Albertine Minnens, 33 j., zijn vrouw; Jean Van Helt, 23 j., zijn knecht; Isabelle Naessens, 80 j., zijn schoonmoeder; één kind beneden de 12 jaar.
4. Zijn vader *Philip Jacob Picqué* (Aarsele 9.1.1768 - Gent 23.4.1834) was geen bode, maar kleermaker! Hij verloor zijn eerste vrouw Albertine Minnens kort na de geboorte van twee dochtertjes (°1793 en 1794) en hertrouwde op 11.10.1798 met Maria Judoca Cras (Deinze 27.4.1779 - Gent 21.2.1836), dochter van de Deinse stadsbode Joannes Ferdinandus Cras (1751-1833), die trouwens zijn vader Judocus Cras (1703-1787) als stadsbode had opgevolgd.

5. Met "zijn broeder" wordt bedoeld *Carolus Picqué* (Aarsele 8.2.1771), gehuwd te Aarsele 15.9.1795 met Maria Joanna de Bruyn (Kanegem ca. 1768 - Aarsele 12.5.1809)); uit dit huwelijk zes kinderen, allen te Aarsele geboren (Hilarius, °† 1795; *Petrus Livinus*, 1797; Amelia 1799; Blasia, 1801; Franciscus Jacobus, 1804; Louis François Joseph, 1807). Hertrouwd te Aarsele 7.3.1810 met Isabella Ros(alia) Clau(w)s (°1.11.1791), uit welk tweede huwelijk nog acht kinderen, nl. vijf zonen (Fredericus, °Aarsele 1811; Charles, °Gent 1813; Felix Jacobus, 1820; Guillielmus Amandus, 1823; Polidor, 1826) en drie dochters (*Maria Petronilla*, 1815, alias *Mie den Kozak*; Francisca Jacoba, 1818; *Adelia*, 1829-1867).
6. Oom Carolus Picqué was met zijn hele gezin (zwangere vrouw en vier kinderen) in maart 1813 vanuit Aarsele (Donderstraat) naar Gent verhuisd. Maar voor hij op de Oude Vest terechtwam, woonde hij eerst nog op een paar andere adressen. Zie Bevolkingsregister Telling (T) 1812-1814, Wijk (W) 2, Boek (B) 7, f° 171 (*Brandstraat*), nr. 507 ("Charles Pycqué, 40 j., tailleur"). Daarna T. 1812-1814, W. 1, B. 5, f° 178 (Rue de l'Esturgeon = Steurstraat), oud nr. 29, nieuw nr. 5 ("Charles Picquet, 40 j., garçon tailleur") en T. 1812-1814, W. 1, B.5, f° 254 (Rue du Vieux Rempart = *Oude Vest*), oud nr. 258, nieuw nr. 8 ("Charles Picquet, 42 j., ouvrier tailleur - venant Rue de l'Esturgeon n° 5, le 5 juin 1815)."
Op de Oude Vest bleef het gezin wonen tot na de dood der ouders in 1832: zie T. 1813-1817, W. 1, B. 7a, f° 297 (inschr. nr. 6128, huisnr. 8/4); T. 1818-1820, W. 1, B.8, volgnr. 3102, huisnr. 8/4; T. 1821-1824, W.1, B. 9, f° 202, inschr. nr. 3138, huisnr. 8/4; T. 1824-1826, W. 1, B.10/10bis, f° 76, volgnr. 3219 (*Oude Vest* 8/3); T. 1827-29, W.181, volgnr. 3231.
7. Vader Picqué verhuisde met zijn gezin (vrouw en drie van zijn kinderen) van Deinze naar Gent in 1814 en vond onderdak in het Gravenkasteel, dat toen een "woonkazerne" was.
8. In de Gentse *Bevolkingsregisters* is het verblijf van het gezin Picqué via de resp. tellingen (T) van Wijk 3 moeiteloos te volgen: T.1812-1814, W.3, B.10, f° 11, huisnr. 27; T.1815-1817, W.3, B.11, f° 11, nr. 27; T.1821-1823, W.3, B.13, f°15, nr.519; T.1824-1826, W.3, B.14, f° 15; T.1827-1829, W.3, B.15, f° 7, nrs. 226-230, Gravenkasteel 3; T.1830-1832, W.3, B.16, f° 19, Gravenkasteel 8. In al deze registers wordt voor Philippus Picqué (ook gespeld als Picquet, Picquez, Pycket) als beroep vermeld: "tailleur" of "(mans)kleermaker". Zie, na het overlijden van vader Picqué op 23.4.1834, ook nog T.1833-1837, W.3, B.18, f°12, Gravenkasteel n° 8 ("Marie Judoca Cras, wed. Picqué - dagloonster; † 21.2.1836). Na haar dood verhuisde haar zoon Petrus Ferdinand Picqué, ° 1804, fabriekwerker, met zijn vrouw Serafine De Meyer en hun dochtertje Francisca, evenals zijn zuster Colette Picqué, °1806, naar een woning Fabriekplaats 16 (T.1833-1837, W.3, B.18, f° 234), terwijl de jongste zoon Alexander, °1819, verhuisde naar de Zaaianstraat 6.
9. Dat de meeste kinderen van het gezin Picqué-Cras (broers en zusters dus van de schilder Charles Louis Picqué) naar de fabriek gingen in Gent, vinden we bevestigd in de Gentse bevolkingsregisters. Petrus (= Pierre Ferdinand, ° Deinze 1804) vinden we aanvankelijk vermeld als "daghuerknecht" (T.1821-1823, W.3., B.13, f° 15 en T. 1824-1826, W.3, B.14, f° 15) en dan later als fabriekwerker (T.1833-1837, W.3, B.18, f°234, Fabriekplaats 16). Zijn zuster Coleta (° Deinze 1806) huwde in 1829 met de Wondelgemse katoenspinster Phil. Jac. de Valckenaere; haar oudere zuster Sophie (° Deinze 1800) was in 1822 gehuwd met de Gentse boekbinder Petrus Jos. Cambier. Ook Felix August (° Deinze 1809) en Ferdinand (° Gent 1817) vinden we vanaf 1838 als fabriekwerkers vermeld, en wat later ook nog hun jongere broers (zie verder noot 28). Felix vinden we nog later als herbergier vermeld. De jongste broer Alexander werd steendrukker (zie noot 10).
10. De *oudste* zoon in het gezin Picqué-Cras was de latere kunstschilder Charles Louis Picqué. Het was integendeel de *jongste* zoon Alexander (1819-1912) die steendrukker werd. In 1843 huwde hij met de weverin Francisca Henrot en in de jaren 1847-1852 woonde hij met zijn gezin in de IJkstraat.

11. De drukker in de Koestraat was niet *Poorter*, maar Josse Ferdinand *Vander Poorten* (° Gent, 6.3.1816; geh. met Barbara Toefaert, °1811), steendrukker-winkelier. Hij startte met zijn drukkerij in de Korte Dagsteeg 25 en verhuisde op 1.6.1851 naar de Koestraat 15 (later hernummerd 17). Op 15.1.1880 bracht hij zijn zaak over naar de Ketelvest 50.
12. Deze neef was Petrus Livinus Picqué (° Aarsele, 11 sept. 1797), zoon van Carolus en Maria Joanna de Bruyn. Tussen 1818 en 1829 vinden we hem vermeld als "barbouilleur", resp. "huys schilder", wonend bij zijn ouders op de Oude Vest 8/4. Zie T. 1818-1820, W.1, B.8, volgnr. 3102; T.1821-1824, W.1, B.9, f°202, volgnr. 3140; T.1827-1829, W.1, B.13, f°181, volgnr. 3231. Zie verder noot 29.
13. De aanwezigheid van Charles Picqué op de Gentse Academie (waarvan we in het academie-archief nochtans géén sporen terugvonden) moet dan alleszins voor 1820 te situeren zijn, aangezien hij van 1820 tot 1824 leerling was van de Brusselse Academie.
14. Over Constantinus Marinus Sloedens (1785-1851), portret- en historieschilder zie *Ghendtsche Tydinghen* (nov. 1998), blz. 284-285 en blz. 304, noot 20. - In de *Wegwyzer der Stad Gend*, 57e jaar (1827), blz. 157, lezen we dat hij "gratis lessen (gaf) aen circa 200 leerlingen". Sloedens had onder zijn betere leerlingen o.m. Jozef Pauwels, Henri Vanderhagen, Isidoor van Himschoot, Jan Egidius Vanderplaetsen, Pier Meunynck-Ghyoot, J. Capenick en Emmanuel Noterman.
15. Jozef Paelinck (Oostakker 20.3.1781 - Brussel 19.6.1839), leerling van J.-L. David in Parijs. Trok naar Italië en werkte in Rome met J.-D. Ingres en de Bruggeling J.D. Odevaere in het Quirinaal, en werd na zijn terugkeer leraar aan de Gentse Academie en hofschilder van Koning Willem I. Hij schilderde vooral historische, mythologische en religieuze taferelen. Wanneer Picqué in Gent leerling van Paelinck was, is niet met juistheid bekend (1818-1820?). In 1820 liet Picqué zich inschrijven aan de Academie van Brussel. In de tentoonstellingscatalogus van het Driejaarlijks Salon van Brussel van 1821 staat hij vermeld als "Ch. Picqué, de Deinse, élève de Paelinck".
16. Het Stadsmuseum, opgericht in 1794, was eerst ondergebracht in de kerk van de voormalige Sint-Pietersabdij; de verzameling bestond aanvankelijk uit de geconfisqueerde schilderijen van een aantal Gentse kloosters en kerken. Het museum werd later overgebracht naar "een lokaal dat de stad doen maeken heeft in het beluyk der Academie, in de geweene Augustynen" (zie *Wegwyzer der Stad Gent*, jaar 1824, blz. 104). Toen Picqué er zijn "Hebe" schilderde, was Pieter Van Huffel conservator van het museum; conciërge was ene "Verplancke, Margaritestraete, nevens de academie" (*Wegwyzer*, jaar 1826, blz. 188).
17. Er zijn uit de vroege jaren '20 inderdaad enkele door Charles Picqué geschilderde portretten bekend, w.o. een "Mansportret" uit 1822 (veiling Christie Londen 4.8.1916) en het "Portret van Bernard Callier" (een Deinse jeugdvriend) uit 1826. Op het Driejaarlijkse Salon van Gent in 1823 exposeerde Picqué een "Dubbelportret van een jongen en een meisje", op het Salon van Brussel in 1824 een "Portret van een priester" en een "Mansportret" en op het Salon van Mechelen in 1825 ook twee "Portretten". En op het Brussels Salon van 1827 toonde Picqué het "Portret van een kunstenaar in blauwe mantel". In privé-bezit (Deinze, resp. Oostende) bevinden zich ook nog twee heel vroege portretten uit de (eerste helft der) jaren 1820.
18. Het bekroonde schilderij "Hebe" (olie op doek, 290 x 197 cm.) is in het Museum Schone Kunsten Gent, inv. nr. 1826-AJ.
19. Met de levensgrote voorstelling van de godin Hebe (dochter van Zeus en Hera, wijnschenster op de Olympos) behaalde Picqué in 1826 op het Driejaarlijks Salon van Gent de eerste prijs historieschilderen. De commentaartekst in de Saloncatalogus van 1826 luidt: "Zij (= Hebe) staat recht op eenen wolk, die over een landschap drijft. Zij is schier naakt, nauwelijks bedekt met eenen gazdoek sluier, en wendt het hoofd naar den arend van Jupiter, aan haren rechterkant afgebeeld, wien zij in eenen beker te drinken biedt; in de linkerhand houdt zij eene gouden kruik.
20. In de Sint-Amandus- en Sint-Jobkerk van Astene is geen schilderij "De goede Samaritaan"

- van Picqué bekend. Er is wel een schilderij "Jezus en de Samaritaanse vrouw" (olie op doek, ca. 190 x 150 cm.), dat blijkens een oude kerkinventaris van 1883 werd "geschilderd en gegeven door Felix Heyndrickx omtrent 1825". Deze Felix Ferdinand Jean Heyndrickx was een Gents schilder (° 19 nivôse VII of 19 nov. 1799), zoon van de rentenier Ferdinand (1765-1833) en van Colette Bauwens. Hij schilderde historische en religieuze genretafere-len en portretten. Hij was leerling te Brussel van J.L. David en in Parijs (1819) van baron Gros. - In Chr. Vandenbussche, *Fotorepertorium van de bedehuizen. Kanton Deinze* (Brussel, K.I.K., 1976), blz. 20 (K.I.K. - foto M 77695/73) wordt dit schilderij in de kerk van Astene ten onrechte als een anoniem werk beschouwd ("Vlaamse School, einde 18e eeuw"). Het dateert van 1823 en behaalde een "accessit" (d.i. de tweede prijs) in de leerlingenwedstrijd op het Salon van Gent, ex-aequo na Josse Vanden Abeele (zie *Messenger des sciences et des arts*, 1823, blz. 175). - Ferdinand Heyndrickx sr. († 1833), vader van de schilder, bewoonde in de zomer zijn kasteel Wallebeke (het latere "Zonnehuis" van Emile Claus) in Astene. Vandaar allicht die gift van een schilderij aan de kerk aldaar.
21. Het portret van "Graaf Emanuel Joseph d'Alcantara" (1849) bevindt zich nog in familiebezit in Kaprijke.
 22. In 1852 schilderde Picqué een "Portret van Gravin de Bueren, geboren Anne d'Alcantara, en haar twee dochtertjes". Het bevindt zich in het Museum van Deinze en de Leiestreek (inventaris nr. 340/PIC.-ch. 3). Edouard Joseph de Bueren (graaf geworden in 1858), woonde toen inderdaad in de Gentse Keizer Karelstraat. Een tweede identieke en eigenhandige versie van dit portret bevindt zich in een privécollectie te Melle-Kwatrecht.
 23. De enige directe nabestaanden (na Picqués dood in 1869) waren zijn ongehuwd gebleven zoon Camille Joseph (1834-1909) en zijn dochter Virginie Hélène (1836-1917), in 1869 gehuwd met Joseph François Willems (maar zonder verdere descendentes). Uit deze passus blijkt dat J.B. Lybaert zijn tekst pas na Picqués dood kan geschreven hebben, d.w.z. tussen 1870 en 1889.
 24. De ouders van "Hoedje Picqué" (zie noot 5) zijn inderdaad allebei aan de cholera bezweken. Carolus tweede vrouw, Isabella Rosa Claus, dochter van Joannes Baptist en van Petronella Velde, stierf op 12 juli 1832, veertig jaar oud (Overlijdens Gent, boek 115, f° 292v°, akte 1150). Carolus Picqué, kleermaker, 62 jaar oud, stierf drie dagen later, op 15 juli 1832, in het "hospitaal der Cholériques (bij) de Capucienen" (Overlijdens Gent, boek 12, f° 311, akte nr. 1208). De cholera-epidemie in Gent maakte dat jaar bijna tweeduizend slachtoffers, vooral tussen 25 mei en eind aug. 1832; ook in aug. 1833 waren in Gent opnieuw talrijke gevallen van cholera. Zie daarover: AVANTI, *Terugblik. Proeve eener geschiedenis der Gentsche Arbeidersbeweging gedurende de XIXe eeuw* (Gent, Volksdrukkerij, 1908), blz. 74-75, en G. MAHIEU, *Cholera-epidemieën te Gent in de 19e eeuw*, RUG, onuitg. lic.-verh. 1969). Ziehier de evolutie der jaarlijkse sterftcijfers in Gent vanaf 1830: 2301 overlijdens in 1830, 2600 in 1831, 4462 in 1832, 3084 in 1833, 2987 in 1834 en 2658 in 1835. Zie ook K. VELLE, "België in de 19de eeuw. Gevolgen van de 'blauwe dood'", in: "Cholera in de 19de eeuw", themanummer van het *Tijdschrift voor Geneeskunde*, jrg. IV, nr. 2 (nov. 1997), blz. 96. Na de dood van de ouders bleef het gezin Picqué wonen in het huis op de Oude Vest 8/4, nl. twee kinderen uit het eerste huwelijk van Carolus met M.J. de Bruyn (Franciscus en Blasia) en zes kinderen uit zijn tweede huwelijk met Isab. R. Claus (nl. Fredericus, Felix Jacobus, Guillielmus Amandus, Polidor, Adelia en Frederica Jacoba).
 25. Eigenlijk was het zijn (18 jaar jongere) halfzuster *Maria Petronilla Picqué*, op 13 dec. 1815 geboren uit het tweede huwelijk van Carolus Picqué. Hoe en waarom zij de bijnaam "Mie den Kozak" kreeg, is ons niet bekend. Tot 1837 woonde ze nog met haar broers en zusters op de Oude Vest nr. 8/9 (zie T.1833-1838, W.1, B.17, f° 176, nrs. 4334 e.v.), maar in mei 1837 trok ze alleen naar Roosendaelken nr. 8 en in juli 1838 verhuisde ze vandaar naar Huidevetterken nr. 21 (zie T.1838-1846, W.3, B.20, f° 356), vervolgens naar de Lange Schipgracht nr. 36 (T.1838-1846, W.3, B.20, f° 282) en in juli 1839 naar Herodeszak nr. 4

(idem, B.20, f° 171). Het geeft een idee van de mobiliteit van Gentse arbeiders binnen hun stad. Sedert 1838 staat ze vermeld als "fabriekwerkster". Ze huwde op 13 okt. 1841 met Guillielmus Van der Bruggen, een 29-jarige Gentse katoenspinner. Uit de huwelijksakte (Gent, boek 108, f° 358r°/v°, akte 642) blijkt dat de bruid en bruidegom ongeletterd zijn, evenals haar twee broers-getuigen (Franciscus Picqué, 37 jaar, en Fredericus Picqué, 31 jaar).

26. Toen Charles Louis Picqué in 1826 zijn "Hebe" schilderde, was zijn nichtje Maria Petronilla (°13.12.1815) dus nog geen elf jaar oud, wat haar poseren voor de Hebe-figuur (door Picqué als een welige volwassen vrouw uitgebeeld) toch wel bijzonder twijfelachtig maakt! Of verleende de schilder aan zijn Hebe misschien alleen maar de gelaatstrekken van zijn jonge nichtje?
27. Dit is een allusie op het beruchte *incident-Voortman* in april 1831. Na het uitbreken van de Belgische revolutie in september 1830 had de orangistische fabrikant J.B. Voortman-Van Zantvoorde (1804-1859) zijn textielfabriek gesloten. Op 2 april 1831 waren zijn werkloos geworden arbeiders hem om werk en eten gaan vragen, maar hij zou hen geantwoord hebben dat ze maar de bladeren van hun "Vrijboom" (= de door de patriotten op 29 maart geplante vrijheidsboom) moesten eten als ze honger hadden. Op 4 april werd Voortman, op weg naar zijn fabriek, door een samengeschoolde menigte van patriotten en ontevreden arbeiders uit zijn rijktoets gehaald en meegesleurd naar de "Vrijboom" op de Vrijdagmarkt. Hij werd herhaaldelijk verplicht de boom te kussen en werd ook met zijn gezicht tegen de stam van de boom geslagen. Fel verminkt, werd hij vervolgens naar de Kouter gesleept, maar kon daar eindelijk ontzet worden. Intussen werd zijn fabriek bestormd en ten dele vernield; ze werd pas in juli 1832 heropend. In januari 1833 kwam de zaak-Voortman voor het Assisenhof van West-Vlaanderen. Zie AVANTI, a.w., blz. 67; en ook S.H. SCHOLL, *Bijdragen tot de geschiedenis der Gentse arbeidersbeweging*, I (Brussel, 1957), blz. 90. Volgens J.B. Lybaert zou de met Voortman-bloed geverfde klomp van Mie den Kozak aan de Vrijboom opgehangen zijn; zij was toen goed 15 jaar oud! Het feit zelf (maar zonder vermelding van de identiteit van de daderes) wordt bevestigd door wat we over het Voortman-incident lezen in de *Gazette van Gend* nr. 2014 van dond. 7 april 1831: "Een vrouwspersoon bragt hem met haren kloef geweldige slagen op het hoofd toe, zeggende: 'laet mij nu ook eens mijne goesting doen'." Deze vrouw zou dus Maria Petronella Picqué geweest zijn. Haar naam komt evenwel niet voor onder de veroordeelden (noch onder de vrijgesprokenen) op het Assisenhofproces in Brugge (zie *Gazette van Gend* nr. 2280 van 20 jan. 1883). De daders werden zeer zwaar gestraft; drie onder hen (Adr. Toorens, J.B. de Jonghe en Constant Spaliers) werden veroordeeld tot levenslange dwangarbeid en brandmerking, twee anderen (Th. Corn. Berlo en Nicolaes Versleycke genaamd *Teye*) kregen 18 resp. 15 jaar dwangarbeid. Anderen werden voor jaren opgesloten. Tien verdachten werden vrijgesproken.
28. Adelia (Gent 1829-1867) was inderdaad de jongste zuster van "Hoedje Picqué". Zij bleef ongehuwd. In de T.1838-1846, W.3, B.21, f° 340 vinden we haar ingeschreven in de Charreustestraat 17, samen met nog vier broers (Francies Jacob en Felix, allebei fabriekwerkers, Willem Amand en Polidore, resp. 15 en 12 j. oud), en hun 20-jarige zuster Francisca Jacoba. Idem ook in T.1847-1856, W.3, Boek 2, f° 83, zelfde adres: alle gezinsleden Picqué staan er nu als "fabriekwerker" vermeld.
29. Petrus Livinus, alias "Hoedje Picqué" is niet in Lochristi, maar wel in Kruikeke overleden, op 26 sept. 1836, om twee uur 's nachts in de woning van de landbouwer Ferdinand van Royen, die, samen met de grafmaker Frederik Frans, diezelfde dag nog de overlijdensaangifte deed. Copie der overlijdensakte genoteerd in Gent (Overlijdens, boek 131, f° 549, akte 2145 dd° 3.10.1836). Hij was veertien dagen voordien net 39 jaar geworden.
30. Zie P. HUYS, *Kunstschilder Charles Louis Picqué* (Deinze, K.O.K., 1993), blz. 18-20.
31. Zie P. HUYS, "Over een schilderij "De Samaritaan(se)" in de kerk van Astene", in: *K.G.K.-Contactblad* (Deinze), jrg. 18 nr. 6 (nov. 1998), blz. 2475-2477.